

Gabriela Ivașcu

NOAPTEA

*
noaptea în singurătate
tristețea are sunetul numelui tău

iubirea apare ca o femeie
dezbrăcată de podoabe
de haine somptuoase
cu fardurile spălate de lacrimi

atunci înțelegi că
dincolo de strălucirea cu care se
acoperise
în realitate avea un trup chircit
și o față anostă
inexpresivă

*
dezolarea de a trăi într-o casă
părăginită
deasupra căreia pescărușii
tipă sinistru noaptea
o casă pe care nimeni n-o vizitează
mobila e uzată și ternă
o casă în care bei singur noaptea
arunci sticlele pe podea
fumezi și scuturi scrumul peste tot
dezolarea de a trăi într-o casă
părăginită
care e inima ta

*
cuvintele tale cădeau pe podea
ca niște degete retezate

târziu noaptea după ce făceam
dragoste
redeveneam doi străini
nu ne-am cufundat unul în trupul
celuilalt
ci unul în tristețea celuilalt

*
călătoria cu trenul noaptea
e o coborâre în mister
sau în infern
scheletele unor hale abandonate
apar în câte o străfulgerare
dintr-o gară dărăpănată de oraș mic

urcă un bătrân zdrențaros și murdar
cu părul vâlvoi
încărcat cu desagi
plini de nimicuri adunate
din tomberoane și gropi de gunoi
în semiobscuritate percep
fragmente
din poveștile navetiștilor de noapte
vocile lor înclieate de berea la pet
dogite de țigările contrafăcute
îmi alunecă în urechi
lăsând în creier pete gălbui
lipicioase

noaptea în trenul personal
seamănă cu o nesfârșită halucinație
privind în urmă
prin fereastra murdară
dragostea noastră mi se pare
o colecție de resturi
recuperate de un bătrân decrepit
dintr-o groapă de gunoi

*
iată-ne din nou împreună
amândoi știm că nu are sens
cuvintele noastre sună metalic și
rece
dinții ni se ciocnesc într-un sărut
sec

noaptea aceasta e un mic animal
transpirat
se cuibărește între noi să ne sugă
căldura trupurilor
prin fereastră se vede un cer opac
murdar și fără strălucire
ca ochii tăi goi
și carnea ta nepăsătoare

*
noaptea mă plimb printr-un cimitir
de sticlă
plin cu cadavre fosforescente
la lumina lor scriu câte un vers pe
ghicite
dar niciodată nu reușesc să-l termin
am buzunarele pline cu bucățele de
hârtie
cu frânturi de versuri

Realitatea...

Realitatea începe de aici.
Din punctul acesta în care bulevardul intersectează strada Rahovei.
O femeie în roșu trece zilnic prin dreptul ferestrei.
În ochii ei, nutriționistul își aranjează sacoul de toamnă, cu o
delicatețe poetică.
Realitatea începe de aici, din dreptul ferestrei cu geamuri termopan
(patru anotimpuri), în spatele căreia poți citi o poezie ...în liniște.

*
Realitatea începe de aici. Din dreptul vitrinei cu anunțuri:
Angajez vânzătoare. Vârsta – peste 40 de ani.
Vând casă în localitatea Scrioaștea. Preț negociabil.
Vând ouă de prepeliță.
Cumpăr liniște...
Vând boltă în cimitirul Stelian Popescu, zona 1, rând 3.
*Bună dimineața, sunt Monica și vă prezint realitatea zilei - la
Radio Impact.*

*
Realitatea începe de aici.
Din punctul acesta în care echipajul Smurd semnează ceva într-o
carte și totul se întâmplă repede, atât de repede, de parcă nici nu a
existat.

*
Realitatea începe de aici, de lângă standul acesta de flori, cu o
lecție de ontologie.

*
Femeia împingea un cărucior pentru invalizi și privea în vitrina
fiecărui magazin.
Cu fiecare pas, mai urca o treaptă.
Până la capătul străzii, s-a oprit de două ori într-un parc,
s-a așezat lângă o fântână arteziană,
a dat un telefon proprietarului.
A stat trei ore la rând pentru un kilogram de portocale.
A pierdut primul tren.
A scris o scrisoare de dragoste și încă mai așteaptă răspunsul, deși
așteptarea se măsoară în ani lumină...
Așteaptă.
În dreptul ultimei vitrine, bărbatul a zâmbit.
- Știam că ești aici, dar nu mai rețineam numărul paginii...

Florina Isache

**Realitatea
începe de aici.
Din dreptul
vitrinei cu
anunțuri:
Angajez
vânzătoare.
Vârsta – peste
40 de ani.
Vând casă în
localitatea
Scrioaștea. Preț
negociabil.
Vând ouă de
prepeliță.
Cumpăr liniște...**

Luminița Cojoacă

LA ROSTUL DE DIMINEAȚĂ

Dorul se face apă
La drumul mare
Nu lasă îngerii să urce
În culmea cu multă speranță
Câinii nu urlă
La masa de dimineață
La prânz se leagă un dor
De urmă să nu dați masa
De pomană că se aprinde
La fiecare strigare
Norii nu se fac îngeri de pamânt
Mâinile au rostul lor
Nu striga pamântul
Rostul de inger să se facă apă
Tremurată peste mormintele
goale
La biserică te duci cu cămașa
deschisă
Îngerii se desfac de principii
Sub pașii morților din
mormintele goale
Candela nu se aprinde la nici o
strigare
Rostul se așează pe culmi
Dimineața devreme
Când sunt îngerii aprinși

PIATRA SEACĂ

Sta aleasa cu măsură
Piatra fără bătătură
Alba precum o mireasă
Striga morții nu o lasă
C-a albit peste măsură
Piatră de pământ cu mumă
S-a ales și judecat
Domnu ales ca împărat
Piatra de pământ cu dor
Tu-i scrii morții de amor
Face-te-ai pământ cu flori
Dorul să-l dai înapoi
Face-te-ai pământ curat
Soarele pe veci purtat
Piatra albă de pământ
Ți-a făcut orbul mormânt
Piatra aleas-cu judecată
Haina îți e cumpărată

LA RĂDĂCINA ARĂTATĂ

Cu voința oarbă
Mestec timpul apa să nu se faca
piatră
La pământ înainte la victorii
înapoi
Striga îngerul peste voință
Laptele îl dă de pomană
Stânca să nu se împartă-n piatră
Apa trece moara la
Apus de rădăcină secată

Timpul latră vraja din
Pașii pietrelor chema voința
Ochii să nu fie tulburi
Să se vadă apa care nu
Curge fără măsură
Laptele dacă strigi se face
Apă cum izvorul e fără venin
forțele binelui
Înnoadă și desfac timpul
Trecut peste măsură

ROSTUL REALITATII

Frigul se desface de moarte
Scutură pământul să nu-l strige
Taina câmpului o mângâie
Ziua să îi pară mai aproape
Zorii daca se uită
Crește iederea pe umerii
scândurii
Ca așteptata sub lumina multă
Cu carnea descoperită
Pentru rosturile ce mesetecă pe
nerăsuflăte
După zi se face noapte
Moartea se apropie de oameni
Îi striga pe nume pe fiecare
Să le dezmeirdă rosturile
Pâinea să le împartă cu
bunăvoință
Lupii vorbelor îi așează dinainte
Cu focul descoperit
Roșul îl face galben

Rodia se face carne
Dimineata când lumea e
Mai aproape

LA ADĂPOSTUL SOARELUI

La adăpostul luminii
Soarele se duce prietenos
Îmbată moartea
Apărută pe neașteptate
Lespedea dacă se trece
Zorile se aprind
În semn de sărbătoare
Pașii cârnii se pleacă
Peste scandură
Să se ferească lumina
Ca să nu scape
De cu seară
Dumnezeu se uită la
Lumina multă
Ce-l striga
Cu focul deschis
Rostul ca să-l păzească
Să nu se spargă
În tăciune
Zorile ca să miște
În dimineața strigată
De îngeri
Prea duși la biserică
Ușa ca s-o deschidă
Să le fie ușor de zis
Cu focul prescriis

primăvara poetelor

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

AL. TH. IONESCU - UMBRA CĂRȚII

Altehașu' a fost și un susținător al câtorva tineri membri ai cenaclului „SIND”, care a desfășurat o frumoasă activitate literară, tineri ocrotiți de doamna bibliotecară Constanța Toma; nu o dată, după cum am aflat, Securitatea se interesa de acest cenaclu și Doamna Toma a făcut tot ce s-a putut ca să convingă organele că tinerii aspiranți la gloria literelor erau niște oameni normali, setoși de frumos și de exprimarea lui în poezie, proză, teatru.

Nu mai știu cu precizie când l-am cunoscut pe Al Th. Ionescu, știu doar că era puțin peste anul 1980, cum nu mai știu nici împrejurările – parcă-l știu dintotdeauna. Știu, în schimb, că „m-a câștigat” repede și pentru totdeauna, că în el mi-am recunoscut respectul față de carte, citirea atentă și din mai multe perspective, că niciodată nu ne-am certat - nici din pricina unor opinii diferite care, slavă Domnului, au fost destule, nici din pricina vreunui prieten comun n-am intrat decât în dispute, necum în vrajbă. Cel mai adesea îl întâlneam însoțit fie de Nicolae Oprea, fie de Miron Cordon, fie de ambii. Peste o vreme putea fi întâlnit foarte des cu Leonid Dragomir, filosoful de mai târziu. Ne strămutam din stradă în berărie și acolo, sub pretextul unor beri îngulerate bine cu spumă, plonjam în istoria literaturii, în cancanurile vieții literare, „disecam” o carte, controversată, ori încă nedebuită de critica literară. Ascultam cuminte, băgam la cap o mulțime de informații care mă mâneau direct în bibliotecă. Așa am aflat mai multe despre echinoxii și programul lor cultural, tot de la cei trei am aflat mai bine cum stăteau treburile cu protocronismul și disputa provocată de reprezentanții lui în viața literară românească. Încet, dar sigur, Altehașu' m-a îmbogățit cu o discretă dar sigură prietenie. Adesea mă saluta așa: „Salutare, umbră veche !” Parafraza la versul celebru al lui Grigore Alexandrescu – „sărutare, umbră veche” – o folosea, după cum avea să-mi spună, pentru că (atunci) figura mea avea ceva istoric și pentru că eram preocupat pătimaș de literatura veche, patimă care nu m-a părăsit nici azi când, vai, deja sunt mai vârstnic, cu un an, decât Altehașul... La acest salut răspundeam cu respect și inspirat de devoțiunea criticului pentru munca sa: „Mulțumim pentru binețe, „Umbra cărții”, plină fie-ți inima, ziua și veacul de viață !” La doi ani după marea plecare a Altehașului, în 2011, trecut doar cu 9 ani peste jumătatea veacului de viață, ce i-l doream, a apărut, prin grija prietenilor săi statornici, o carte intitulată cum nu se poate mai nimerit și mai cuprinzător: „Umbra bibliotecii”.

Cu puțin înainte de 1989, (să fi fost 1987 ?), umblam mai tot timpul cu o carte la mine, din care tot citeam și reciteam. O primisem cadou de la Tedy Georgescu. Este vorba de “Scriitorul și umbra lui”, de Gaëtan Picon. Prima dată o citisem în 1974 (apăruse în '73) și mi-a fost un fel de îndrumar în viață, nu numai în înțelegerea unor aspecte ale literaturii. În acel an 1987, colaboraționismul deșănțat al unor literați și problemele mele cu Securitatea mi-au readus cartea în actualitatea personală. Concluzia lui Picon este că “fericirea nu trebuie să anestezieze conștiința, care este “umbra” scriitorului. În artă nu există naivitate, chiar și “strigătele inimii sunt voci ale conștiinței” și de aici vine melancolia.” Văzând pomenita carte, Altehașu' a deschis geanta de umăr, care nu-l părăsea niciodată, și m-a cadorisit și el cu o carte: Robert Escarpit – „De la sociologia literaturii la teoria comunicării”. „Cred că ți se potrivește, Umbră Veche, mi-a zis, să o stăpânești sănătos ! După ce o citești, n-ar fi rău să-l citești și pe Traian Herzeni.” Deși scrisă în 1958, cartea, tradusă la noi în 1981, a fost și este actuală, încă. Adesea, pe stradă, Al Th. Ionescu era salutat de tineri, foști elevi, după cum intuiam din dialogul lui cu ei, le răspundea, își aducea aminte de fiecare, îi întreba: pe unii cum merge cu facultatea, pe alții, care terminaseră studiile, unde au primit repartiție, ca profesori, etc. Astfel de situații, pentru mine erau grăitoare în privința profilului moral al dascălului Al Th. Ionescu. Un elev, ucenic și prieten desăvârșit i-a fost scriitorul Leonid Dragomir. De la o vreme îi întâlneam mai mereu

împreună, lăsându-mi impresia că cei doi sunt de nedespărțit și în sinea mea le spuneam, amuzat: „Na, Quijote și cu Sancho!” În tovărășia celor doi, totul devenea frumos, comuniune și speranță. Pe 28 martie, 2009, când Dumitru Augustin Doman mi-a dat vestea cea neagră, trecerea Altehașului la cele veșnice, gândul mi s-a dus la prietenul nostru Leonid și la pustia ce lui îi va fi fost poposit în suflet cu asupra de măsură...

Au trecut cinci ani de la plecarea criticului și în mintea mea stăruie marea de elevi, foști elevi, scriitori, vecini, colegi și prieteni, care l-au însoțit pe ultimul drum, la locul de veci, undeva pe un deal al Curții de Argeș, unde cerul este parcă mai aproape și grăitor ... Când era coborât în mormânt, acolo, în vecinătatea muntelui, nu știu de ce, prin ce joc al minții, mi-am amintit că îmi vorbise, cândva, despre Udupu, satul baștinei sale, despre aspirarea fierbințelilor verii și a crivățului iernilor de stepă...

Cândva, cred că prin anul 2005, i-am spus Altehașului un of al meu, mai vechi: recuperarea critică a unor autori, mulți din generația optzecistă, care, din motive politice, în regimul comunist au fost ținuți de-o parte, cum de-o parte au fost ținuți și de libertatea post-decembristă. Replica lui a exprimat o dezamăgire cum niciodată nu am crezut că o voi vedea la el, un ins locuit de o speranță molipsitoare:

„Măi, băiete, tu nu vezi că se duce totul, dracului? Politica a devenit un surogat, un mijloc prin care se fură totul, cultura este maimuțărâtă de tineret, scriitorii s-au împărțit în găști clientelare, rupte de realitate și oarbe la anomia care le paște. Cetățeanul, la rândul-i, nu mai are nici un aliat; presa îi zobește mintea și îi strică limba.” Aveam și eu acest sentiment al zădărniceii, dar nu mă așteptam să-l aflu și la prietenul meu, optimistul incurabil...

Brusc mi-am adus aminte de o zi, una spre finele lui 1995, când împreună cu el și Miron Cordon am discutat despre o carte proaspăt apărută, a lui Adrian Marino – „Pentru Europa”. Este acolo o dilemă: unde se oprește Europa – pe Elba, Urali sau pe catedralele gotice din Carpați? Sceptic de fel, Cordon a întrebat, ca pentru sine: „Europa va mai fi: politic, social, cultural și va mai însemna ceva ?” Altehașu' i-a răspuns: „George (numele real al lui Miron Cordon era George Cristea- Nicolescu), Europa este un șir de catharsis-uri, așa a ajuns până azi. Cum, necum, ea se reinventează.” Erau frumoase și spumante aceste dialoguri, plecai cu sufletul plin de lângă prieteni de care curând ți se făcea dor porneai pe străzi, hai-hui, să-i întâlnești... Suntem din ce în ce mai puțini, cam de mulțisor, și când ne vedem discutăm mai mult despre dezertările trupului și despre un illo tempore al nostru, unul aproape imaginar...

Al. Th. Ionescu a fost și un gazetar de excepție, articolele și editorialele sale pot fi impecabile și necesare materiale didactice, în ele sunt îngemănate talentul, bunul simț, virtutea limbii, conștiința formatorului veritabil de opinie; acestea le-am spus, cu bună ostentație, asta pentru că de față erau mulți jurnaliști tineri, cu prilejul lansării unei cărți apărută postum - “A(I)titudini”- și voiam ca ei să audă și să priceapă cum trebuie făcută presa.

Altehașu' a fost și un susținător al câtorva tineri membri ai cenaclului „SIND”, care a desfășurat o frumoasă activitate literară, tineri ocrotiți de doamna bibliotecară Constanța Toma; nu o dată, după cum am aflat, Securitatea se interesa de acest cenaclu și Doamna Toma a făcut tot ce s-a putut ca să convingă organele că tinerii aspiranți la gloria literelor erau niște oameni normali, setoși de frumos și de exprimarea lui în poezie, proză, teatru. Din fericire, „organele” au înțeles, ori s-au prefăcut

că înțeleg, să nu se mai repete grotescul eveniment din 1971, cu „Grupul Albaștrii”.

Pe lângă Leonid Dragomir, criticul îi avea la suflet și pe poeții: Nicoleta Popa, Sorin Durdun, Liviu Mățăoanu, precum și pe Gabriel Grigore, pe atunci un tânăr cu vădite calități de critic literar, azi umbrat de gazetarul din el, tineri pe care i-a îndrumat și protejat în mod special și i-a publicat, după 1990, în paginile excepționalei reviste „Calende”.

Al. Th. Ionescu a crezut cu ardoare în schimbarea României, în despărțirea ei totală de comunism. Spre finele verii 1996, Ana Blandiana, care înființase, împreună cu mai mulți intelectuali români, Alianța Civică, face o vizită la Pitești, lansează o carte și ține o conferință despre implicarea civică pentru o schimbare radicală. Evenimentul adună multă lume, în prima linie sunt prezenți o parte dintre scriitorii mai vârstnici și aproape toți tinerii literați, de prin partea locului. Memoria fotografiei din această pagină ni-i arată, în jurul poetei, pe: Nicoleta Popa, Dragoș Popescu, Romeo Lefter, Cătălin Grigore, Cornel Postolache, Al. Th. Ionescu, Dumitru Anghel, Ana Blandiana, Gabriel Grigore, Ion Durac, Constanța Toma, Alexandru Știrbu, Florentin Sorescu, Liviu Mățăoanu, Aurel Sibiceanu, Sorin Durdun, și alții.

Privesc, adesea, această fotografie, mă minunez de trecut, alteori nu mai văd clar, chipurile se estompează, aproape până la ștergere, parcă orbește sufletul în mine și întreb cu versul (oximoron?) lui Nichita: „De ce nu sunteți voi care sunteți ?”

Din poezia lumii

Leonid MARTÎNOV (1905-1980)

S-a născut în orașul siberian Omsk în familia unui hidrotehnician și a unei învățătoare, fiică de inginer militar. Poet precoce – s-a păstrat un catren „matur” pe care l-a scris la vârsta de 10 ani. Debutază în presă cu note jurnalistice (revista „Tvorcestvo” – „Creația”, 1921). Primele poeme, influențate de futuristul David Burluiuk, îi sunt publicate în volumul colectiv „Futuriștii”, editat de tipografia de campanie a vaporului agitatoric „Internaționala a III-a”. A fost membru al grupului literar-artistic „Troica roșie” (1921-1922). În 1924 este angajat corespondent de teren al ziarului „Sovetskaia Sibir”. În 1930, la Moscova, îi apare prima carte, „Hrană brută, sau călătorie autumnală pe Irtâș” (texte jurnalistice), urmată, peste doi ani, de un volum de nuvele. În 1932 este arestat, acuzat de propagandă contrarevoluționară și deportat pe trei ani în Vologda. Celebritatea literară îi vine după editarea volumului „Poeme” (Omsk, 1939). În decembrie 1946, poetesa Vera Inber publică un articol distrugător la adresa cărții lui Leonid Martînov „Pădurea Ertîn” al cărei tiraj este confiscat și distrus, iar autorului i se ridică dreptul la semnătură pe o perioadă de 9 ani. Abia în 1955 îi este publicată cartea „Versuri”, care devine primul best-seller din perioada post-stalinistă.

A tradus mult din mari autori ai lumii, printre care Victor Hugo, Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Salvatore Quasimodo, Adam Mickiewicz, Alfred Tennyson, Jan Neruda, Pablo Neruda, Julian Tuwim...

Traducere și prezentare de LEO BUTNARU

* * *

Bărbiile proeminente,
Pumnii ciolănoși... Asta s-a întâmplat
Într-o mahala muncitorească
Peste al râului parapet de granit, înalt.

Au înhățat faraonul:
– Ia târâie-l încoace, opintit! –
Acum nu e timpul de pierdut
Peste al râului parapet de granit!

Si vorba-i brici de scurtă –
Cuvintele n-au rost, nici unul, nici o mie...
S-a-ntâmpat în mahala muncitorească
În focul revoluției din octombrie,

Acolo, unde ceața, clăbucind,
Plutea peste volnicia dinamitardă,
Ascunzând un stol de îngeri bătrâni
Sus, la mansardă.

(1920)

* * *

Suntem futuriști involuntari
Toți cei care astăzi trăim.
Stelele cu colțuri ascuțite, tari, –
Iată-a inimii carcasă pe care-o râvnim.

Din sârma ghimpată din bălării
Este împletită fatal
Coroană de lauri a bunăstării
După războiul mondial.

Să ne îngrădim de trecut,
Ajuns pulbere și tină,
Trecutul ce parcă demult
A fost retezat din rădăcină.

Poate doar sub lupă, cu ceva noroc,
Ar mai putea el să fie văzut...
Miros a pământ și a joc
Fetele timpului nostru brut.

(1921)

STUDIOUL GERULUI

A înghețat absolut tot –
Mare și eleșteu, și râuri, și băltoace – și frigul
sporește;
Dincolo de geamul fragil a înghețat și
aglomerarea de constelații
Asemenea unei cozi țepene-n zeama de
pește...

Și iată că-n pragul pustiu studio de cristal al
gerului
Apare modelul, natura-manechin:
– Dar unde-i pictorul Ger în șubă din blana
jderului?
– Ah, roză vânăta de frig, vizitiu al atelajului
canin,
Lasă fantazările tale: „Cum să pozez?” –
fiică-a unui tată de zăpadă!
Poți poza cum dorești, cum îți vine, dragă!

Aha! În acest caz este mai bine
Să fiu redată semi-nudă, aruncând priviri
sornolente, de vis,
Spre ozorul ferestrei, crescând pe sticlă ca
florile ce se desfac
Printre diverse păsări exotice cu frumusețea
lor de paradis!

Zâmbete pe față, cozi de păuni pe mătase și
floricelile pe cit!
Ea nu vrea să se chinuiască-n mânuși și iminei
tătărăști

Aici, unde nu-s decât mesteceni de gheață
încremențiți, ce-aduc leit
A crăpături subțiri, a plesnituri în văzduh, cât
privești.

Și iată, ia pensula pictorul Ger în șuba-i de
jder – în fine
Să facă ceea ce i s-ar putea întâmpla, de la
sine.

(1922)

* * *

Cu ce sunt amenințate
Pe albiile nămolose
Bărcile de ieri, eşuate,
Scrumitele vetre părăsite
Prin năgara ce-și frânge uscatele oase?

Păi, cu nimic! Ceea în ce s-a-mpotmolit
Va dispărea în antichitatea himerică,
Albiile secate se vor umple din nou
Cu ape-n vălătucire sferică.

Și prin văzduhul molecular, deplin
În semiluni și cruciulițe, va reînvia
Cerule întreg, numai că stelele
Nu vor mai fi în locurile lor de cândva!

(1929)

FLUVIUL LINIȘTE

– Ai fi dorit să te întorci la fluviul Liniște?
– Aș fi dorit să o fac în noaptea când gheața
înclătează apele.

– Dar va fi să găsești barem vreo barcă
Și crezi că ai putea chiar să treci
Peste beznaticul fluviu Liniște?
Nu riști să te îneci?

– N-o să mă înec!
În acel oraș eu cunosc o casă.
Doar de-aș bate în geam – va ieși să mă
întâlnească.
O cunoscută. N-ai zice că e frumoasă. Nici
N-am iubit-o vreodată.
– Nu minți!
Ai iubit-o!
– Nu! Noi nu suntem nici prieteni, nici
inamici.

Am și dat-o uitării.
Deci, asta e. Am să spun: chiar de mi se pare
Că trecerea este nesigură,
Vreau totuși să mai plutesc o dată pe fluviul

Liniște

În amurg de zăpadă, în noaptea înghețului ca
fatală-nclătare.

– Cu adevărat, noaptea-i vântoasă, umedă.

În atare noapte, înfiorate, se trec lemnele în
sobă.

Dar pe cine va încălzi lemnele, când jarul li-i
pe sfârșite?

Te sfătui să-ți amintești de nopți mult mai
calde, tihnite.

– Mergem?

– Mergem, nici vorbă!

Din magazia pentru lemne
Frații vor scoate barca pe umerii lor,
Lăsând-o pe apele fluviului Liniște.
Iar fluviul Liniște e captivul vântului urlător.
Și eu nu voi privi spre însoțitoarea mea,
Ci doar îi voi spune: „Așează-te la pupă!”
Iar dânsa va zice: „Doar să-mi iau trenciul
Și vin îndată...”

Plutim în beznă,
Barca saltă
Pe lângă localitatea Coada lupului,
Pe sub Podul de lemn,
Pe sub Podul de plumb,
Pe sub Podul fără nume...
Spume...

Eu vâslesc în beznă,
Femeia stă la pupă,
Cârma de direcție e-n mâinile ei.
Dar, bineînțeles, nu conducea ea – conduc eu!
Pe obraji i se topește zăpada,
I se lipește de bucle.
– Dar cât e de larg fluviul Liniște?
Îi cunoști tu oare lățimea încălce?
Țărnuț din dreapta abia de se mai zărește –
Un lanț de lumini difuze...
Iar noi pe insule vom debarca.
Să știi – sunt două de toate.
Dar cât e de lung fluviul Liniște?
Îi cunoști tu oare lungimea?

De la miezul-noptii văilor până la amiezile
zenitului

Sunt șapte mii și opt sute
De kilometri – și pretutindeni nu e decât
Liniștea extrem de adâncă!

În aceste amurguri înzăpezite
Scrașnetul furcilor de vâsle e tot mai surd.
Iar în năvoade încremenesc
Mușchii muți ai peștilor.
De pe bărci se scurg pale de apă,
Cărmacii spre case pornesc.

Nevăzute și tăcute sunt
Țărnuțurile tale, Liniște.
Pescărușii cenușii tot mai greu își zvâcnesc
Aripa prin viforniță...

– Dar așteaptă puțin! Ce-i vei spune tu
gospodinei?

– Pescărușii retează vifornița cu aripa...

– Ba nu, lasă asta! Ce-i vei spune tu
gospodinei?

– Nu pricep – cărei gospodine?

– Celei ce stă la pupă-nclinată peste cărmă.

– O! îi vei spune: „Taci, nu mai plânge.

Nu ai dreptul să faci asta în noaptea,

Când vântul de vest – trâmbeț –

Trâmbețează-ndelung semnalul înghețatului de
ape”.

Ascultă!

Iată răspunsul meu –

Fluviul Liniște nu există.

Liniștea a fost încălcată.

Și e vina ta..

Ba nu!

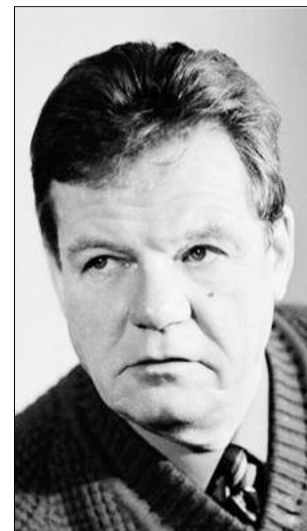
Aceasta e fericirea ta. În geroasa noapte,

Tu însuși ai curmat

Acea liniște prea adâncă

Ce te ținușe în captivitate.

(1929)

**Zâmbete pe față,
cozi de păuni pe
mătase și
floricelile pe cit!**

**Ea nu vrea să se
chinuiască-n
mânuși și iminei
tătărăști**

**Aici, unde nu-s
decât mesteceni
de gheață
încremențiți, ce-
aduc leit**

**A crăpături
subțiri, a
plesnituri în
văzduh, cât
privești.**

traduceri

Nimic bacovian la această poetă băcăuană, afară poate de o nostalgie repede evanescentă (netransformată în patetism) și de lecția simplității.

Privighetoarea, al cărei cântec irumpe la adăpostul nopții (frumusețea este pudică), are un renume de toți recunoscut. A fost lăudată de poeți, compozitorii au încercat să o imite. Inflexiunile pe care le emite, cascadele sonore dumnezeiești merg direct în suflet. Bucuria audiției este atât de mare, încât ai senzația nefirescului, acceptând împăcarea cu moartea. Iconarii îl numesc pe Sfântul Duh, pentru a desemna sentimentul împlinirii, *Duhul Frumuseții*.

Cecilia Moldovan își numește volumul de versuri **Cartea de identitate a privighetorii** (Editura Junimea, Iași, 2013, cu o prezentare de Dan Bogdan Hanu), riscând un pariu greu de susținut. Primul poem este o (anti)artă poetică despre neasemănare într-o lume desensibilizată, în care oamenii nu mai au timp să descifreze frumusețea genuină pe care Creația le-o oferă, dispuși să-și cumpere oricând „o bucată de cer îndepărtat/ cu tot cu măiastră” (*blestem ori binecuvântare*). Nu este vizată nici o țință estetică, nici resuscitarea unui clișeu romantic. Poeta este lucidă, ultragiată de nepăsarea cetățeană, de prevalarea tot mai grosolană a profitului economic. Se retrage, de aceea, cu amărăciune, din scena istoriei, devenită tot mai grotescă. Ironia, desigur, este inclusă cu discreție. E adevărat, uneori textele capătă accente de diatribă, blamând nedreptatea, pierderea sensibilității feminine, marasmul social, având un ton profetic: „Ce-a fost năzuință pare doar mof/ povestea cu fiori – o bagatelă desuetă/ peste încrâncenare se așază ape liniștite/ asta ar însemna să ne punem cu toții să-l așteptăm/ pe Noe a doua oară, cu exact aceleași ființe împrejur,/ că între timp nimic nu ne-a făcut mai veșnici” (*seisme primenitoare*). În ciuda Mântuirii, nimic nu s-a schimbat, așteptându-se un nou potop regenerativ.

Față de puritatea privighetorii, care caută singurătatea și tăcerea nopții pentru a-și dezvălui splendoarea, oamenii sunt preocupați de exhibarea propriilor imagini, de interese meschine, falsificând și manipulând realitatea, fetișizând voracitatea, platitudinea, complăcându-se într-un hedonism egoist. Poeta nu este declamativă, nu argumentează retoric, nu are intenții didactice. Poemele sunt simple,

Duhul Frumuseții

constative, ușor ofensate, dar nu ideologizate. Dimpotrivă, se configurează, repetat, un ludic reținut, de răsfaț.

Alte poeme sunt diafane, cu un grad sporit de inefabilitate, lansând artificii de imagini, dezvoltate pe un trunchi tematic suplu. În *îngerii din corole*, aceia care nu au reușit să se refugieze în cer sau să se cufunde sub pământ „se ascund rușinați prin corole de heruvimi/ că nu-și pot plăti factura la lumină”. O viziune escatologică este proiectată în *perechea monocoloră*: „la sfârșitul lumii nu va mai fi bărbat și femeie/ poate un contur luminos/ purtând amintirea amândorura”.

În niciun caz, Cecilia Moldovan nu poate fi taxată de sentimentalism, ba, mai mult, pe alocuri, se conturează un umor fin, ca în acest poem ciclopic: „sunt așa cum sunt/ cum am fost/ în ultimii două mii de ani/ fără chimicale/ fără alchimii/ cu un singur ochi/ de serviciu” (*ediția princeps*). Se face loc și micilor narațiuni cu încărcătură nostalgică, desprinse din *meandrele vieții* (cum afirmă poeta), imagini ale trecutului, stampe de epocă, spulberate de timp, idile resuscitate, locuri cu memorie, gânduri tandre pentru cei apropiați, reverii despre întâmplări posibile, dar neînfăptuite, dubluri ireale, ca în muzeul figurilor de ceară ale doamnei Tissaud. Un splendid poem este dedicat, solidar, cu delicatețe, femeilor ajunse la vârsta emancipării: „și poartă cu grație carapacea/ dincolo de umbrela lui don juan/ par prea lucide și directe dar ele/ demult s-au dezis de cosmetice/ (nici pentru farmecele proprii,/ nici pentru bălciul din jur)/ când vrem să facem provizii/ pentru nopți pustii,/ cu pletele-n vânt și un pic de ruj,/ luăm pulsul vieții de la volan/ facem șpagat printre știa-că-uri/ prin parc sau în aburi pufoși de cafea// amicele mele și-au câștigat dreptul/ să stea la cârma proprie/ să doarmă pe mai mult de jumătate de pat/ le mângâi cununa de învingătoare/ dar ele nu mai cred în admiratori/ și stau cu ochii mijiți să nu piardă/ din nimic ceva” (*singure și singulare*).

Filosofia Ceciliei Moldovan, sublimată poetic, constă în a privi viața ca pe un dar, bucurându-se de simplul (și norocosul) prilej de a exista, de a iubi, de a fi iubită. Exuberanța existențială (firească) o face să nu mai

deosebească trecutul de prezent, povestea de realitate, gravitatea de ironie: „o, pe brațele prunilor dezbrăcați/ au crescut banane și mere și kiwi/ pe luciul apei plutesc nuferi albi/ curțați de două rășuște din plastic” (*zeul buf de dezlănțuie*).

Cartea este alcătuită din trei părți: prima conține insatisfacții civice, morale, a doua recurge la *căutarea timpului pierdut*, la învierea celor *care stau adormiți în mine*, ca mod esențial de a preamări existența. În a treia secvență, care dă curs unei gradații a contemplativității, autoarea constată că toate valorile pălesc în fața sufletului. Doctrinile, filosofii, apanajul culturii nu înseamnă nimic pe lângă minunea înduhovnicirii omului, a teandriei: „la tine mă gândesc, suflete,/ drumul e lung cu multe coturi/ și adevăruri frânte, contorsionate// strigătul lui Zarathustra/ ori cel al lui Malraux/ n-au rupt baierile firii/ stau căzute în somnul nostru milenar/ astrul zilei nu-mi mai este prieten/ mă baricadez când se uită la mine/ este tot mai sterp – precum sămânța Supraomului/ și stă mirat la hotare// la tine mă gândesc, suflete,/ răsucit între gnoze și profetii/ la boboteaza trecută/ prelinsă din țăriile cerești/ peste erorile nereciclate/ peste nedumeririle tale încă nestinse” (*deruta orologiilor*). Nu sunt, nici de această dată, excesivități prozelitice, poeta manifestând seninătate și detașare. Poemele sunt, în acest sens, un dialog în sine cu Dumnezeu, în legătură cu soarta făpturilor, cu rețeta cea bună a existenței. Nu sunt dogmatice, fiind deplin lirice: „la inventarul de seară/ ținem în palmă mărunțișul scăpat/ printre degete de un Dumnezeu al zbererii/ și ne credem/ descurcări de elită/ cert este că am câștigat/ o zi... în minus/ Să râdem? Să plângem?” (*câștigul de o zi... în minus*).

Nimic bacovian la această poetă băcăuană, afară poate de o nostalgie repede evanescentă (netransformată în patetism) și de lecția simplității. Nu putem decât să recunoaștem înșenina și echilibrul pe care le produce lectura, textele având o sensibilitate umană aparte. Regăsim la ea ceva din identitatea specială a privighetorii? Se prea poate, din moment ce *Duhul Frumuseții* adie în aceste poeme.

„Capul cu păsări” de Laurențiu-Ciprian Tudor

Iubind toate dorurile, poetul „se împoezește” neprotejat. Știe că „Duhul o să-l strige-napoi” într-o zi când va fi primăvară în rai și capul se va goli de păsări.

Poetul Laurențiu-Ciprian Tudor m-a surprins încă de la prima sa plachetă de versuri, „Memoria clipei sărutate” (datând din vremea studenției sale), printr-o seninătate uimită, mirată, un fel de ecloziune a erosului. Au urmat ani în care poetul și-a reconfirmat nu numai însușirile poetice, ci și pe acelea de inițiator și producător a numeroase reuniuni literare sau literar-muzicale, evenimente cu care îmbogățește constant calendarul cultural brașovean. Pot spune chiar că Laurențiu a parcurs un drum suitor, acumulărilor cantitative urmându-le un salt calitativ. El străbate drumul acum dinspre Eros către Agape: „Miarea fericirii lipește degetele/ de cer/ eu fac o rugăciune pe țarm/ totdeauna solară” Sau, și mai bine: „visez/ o gură de aur din care/ bijutier iscusit/ să fac pentru alții/ zâmbete”.

Trecerile prin „stări” lasă în versurile poetului semne. El observă „femei frumoase ieșind în dimineți de vară din blocuri ca din niște hrube”. Poetul este cuprins de un elan odiseic. Vagabondează (în sensul franțuzesc al cuvântului) pe trasee pline de ispite livrești: Itaca, Hamangia, Athos, este atras cu repetiție

spre „Francia”, spre Bosfor. Dumnezeu îi face daruri și el, ca un copil înțelept știe să le primească dar știe și să le împartă. (Qui plus est). Ar fi putut rămâne la *Ars amandi*, ca un horatian, mulțumindu-se cu atât, eventual plus câteva tristeți metafizice de la Omar Khayam. Laurențiu-Ciprian Tudor este însă programatic o structură solară, expansivă: omul care frânge pâinea împreună cu tine. Pe pagina de gardă este o dedicație aidoma unui pomelnic.

Poezia lui Laurențiu-Ciprian Tudor, fără a fi o poezie religioasă în sens mistic și formal, este o poezie creștină. Creștinismul lui e autentic, asumat și cu măsură. Cu acea măsură care face diferența între habotnic și omul cu adevărat credincios. El nu uită că imperativul categoric al creștinismului este fericirea: „Bucurați-vă!”. Memoria afectivă ne aduce mereu în față cuvintele Apostolului Pavel: „...iar mai mare dintre acestea este dragostea” din scrisoarea către Corinteni (I, 13). Și zice poetul nostru în volumul de care astăzi ne ocupăm: („Capul cu păsări”, Brașov, Editura *Arania*, 2012) „Eu cred că păsările sunt frunze din rai/ purtate de Duh între lumi/ acolo sunt copaci de vrăbii/ de

rândunele și de cocori”. Și, parcă pentru a ne aminti de un alt volum anterior („Teama de cerc...”) unde am remarcat un mic dar concentrat poem programatic („mă țin de cuvânt/ mă țin de cuvinte/ să nu cad/ de pe înțelesuri”) poetul reia și dezvoltă tema dragă ființei sale lirice: „nu se cade/ să cazii de pe zâmbet/ mai bine te faci/ ușă batantă/ între natura ta și natura naturii/ și dai cu pensula”.

Iubind toate dorurile, poetul „se împoezește” neprotejat. Știe că „Duhul o să-l strige-napoi” într-o zi când va fi primăvară în rai și capul se va goli de păsări. Laurențiu-Ciprian Tudor a asimilat fără rest lecția avveii Antonie: iubirea desăvârșită înfrânge frica. Și lui nu îi este frică de chemarea Duhului. Ca orice psiholog (și Laurențiu este psihosociolog la obârșia profesiei) caută Adevărul (care îl va face liber) dar știe că adevărul nu corespunde mereu cu realitatea psihologică a individului. Și tocmai din încercarea de a le armoniza țâșnește – fără tinichele prozodice ori spasme post moderne - poezia.

VIRGIL BORCAN

Opresiunea vremurilor apuse

„Coșmarul” este volumul al doilea al romanului *Oameni și bisturie* scris de chirurgul Adrian Aldea și publicat, într-o primă ediție, la Editura AMB, apoi la Editura Semne și, iată, în 2014, la Editura Tipo Moldova. Un roman care s-a bucurat de un succes de public remarcabil: încă de la apariția sa pe piața de carte, acesta s-a vândut într-un tiraj mare, așa cum se vindeau romanele la începutul anilor nouăzeci.

Într-o cronică literară care lua în discuție primul volum, *Tineretea chirurgului*, aminteam “romanele profesionale”, cărțile scrise de diferiți autori care excelează în profesia lor. În aceeași categorie se înscrie, bineînțeles, și „Coșmarul”, în care personaje, situații, conflicte, toate se suprapun până la identificare, până la o identificare ale cărei echivalențe în domeniul realității biografice și în cotidianul situațional al modelului uman sunt evidente. Suntem, ca și în *Tineretea chirurgului*, în aceeași epocă a relativismului unde viziunea autorului asupra lumii se lărgeste, se extinde atingând pe alocuri un limpede aspect caricatural, subliniat și de personajele care intră în scenă, mai ales din zona politică, cu nume șarjate (Cocârlă, Corcodel, Brotăcel, Coleașă, Parpală ș.a.m.d.).

Autorul marchează apăsător epoca aceea de sărăcie și harababură care s-a cronicizat fără să aibă perspectiva vreunei îndreptări iar oamenii s-au nevrozat în ambianța de minciună, tensiune, mizerie morală și materială.

Intervenția factorului politic, deciziile incompetente, dar partinice, determină catastrofa sistemului medical, în relație directă cu degradarea vieții sociale. „Omul nou” – o sintagmă binecunoscută prin utopia, ipocrizia și demagogia pe care le conține, este, de data aceasta, o dejecție a mecanismului social entropic: ... „nu se putea să iasă ceva mai bun din melanjul ăsta între mentalitatea balcanică a multor oameni de la noi și ideologia comunistă care a generat un caracalete cu față umană – omul de tip nou – acel hibrid monstruos a cărui bunăstare se bazează pe minciună, impostură, agresivitate, delațiune, slugărnice, mai precis, pe tot ce are omul mai rău în el”.

Mafia de partid dirijează și promovările, zonă foarte sensibilă a universului medicilor în jurul căruia gravitează o lume gregară de veleitari și oportuniști care susțin fenomenul competiției.

Ca reprezentare a lumii medicale, romanul realizează proiecții în trecutul apropiat, dorindu-se și un document de viață din „obsedantul deceniu”, o mărturie a cosmosului politic care a opresat zona profesională, supusă la diverse constrângeri discreționare. Prin intermediul personajelor (și tipologia medicilor are o largă diversitate) sunt comentate comprehensiv adevăruri despre lumea medicală – un orizont profesional și uman cu subliniată specificitate. Nu lipsesc unele complicități umoristice, momente tensionate sau de detașare ironică. Autorul conturează credibil o umanitate specială, dar cu elemente general valabile pentru psihologia românilor.

Nucleul conflictual rămâne competența profesională, unde se confruntă orgoliul și invidia celor care doresc să parvină profesional cu seninătatea chirurgului performant care nu așteaptă onoruri sociale pentru simpla (dar superlativa) profesare a meseriei.

Acest nucleu este susținut de o amplă configurație diegetică perfect concepută, fondată atât pe tehnica povestirii în povestire, cât și pe o artă narativă care îmbină meticolos clasicul și modernul. Iar cheia de boltă a scriiturii este aici, fără îndoială, după cum sugeram mai sus, fina analiză psihologică atât a protagonistului romanului, cât și a tuturor celorlalte personaje. Disecările socio-comportamentale și disecările istorice permit conturarea progresivă a unui teribil tablou sinoptic al umanului. Dar, înainte de toate, ele permit un „katharsis” absolut prin și întru scriitură: „Angela, am să te rog să-mi cumperi un top de hirtie de o mie de coli. Aș vrea să scriu despre această perioadă din viața mea, descătușându-mi sufletul de sub o grea povară.”

Adrian Aldea, ca și Andrei Barbu, personajul central al volumelor reunite sub titlul *Oameni și bisturie*, propune cititorilor săi, într-un joc autoreferențial, nu numai două romane de o finețe conceptuală deosebită, dar și o lustrație simbolică.

AURELIU GOCI

Colocviile Argeșului

Omul înțelept

Omul înțelept trece cu siguranță printre noi, tăcut, sigur pe sine, cu o armonie interioară stabilă, într-un echilibru de invidiat, de cele mai multe ori fără ca ceva să-l scoată din rând, (aparent) fără nimic distinctiv, fără un semn care să-l pună în evidență. *Înțelepciunea* - nimeni nu o poate descrie cu exactitate, nimeni nu o cunoaște în complexitatea *harului* ei și nimeni nu o poate obține prin simplă dorință. Deși înrudită cu etica și cu morala, se distinge de ele și se detașează *intelectual*, fiind deopotrivă știință și artă, izvor *care nu se termină niciodată*. Înțelepciunea a fost un subiect constant al învățaților din toate timpurile, de-a lungul istoriei a stârnit *pasiuni*, atât în rândul filozofilor, cât și în cel al teologilor, al artiștilor, al liderilor de grup etc. *Nimeni nu ajunge la ea din întâmplare* (Seneca), *nu se împrumută cu carul, ci se câștigă cu bobul* (N. Iorga) și *este mai bună decât aurul* (Pilde, 16:16). Înțelepciunea este o gimnastică performantă a intelectului, o învățătură răspândită în toate lucrurile/ în oameni și fapte, *o gâlceavă* neîntreruptă cu lumea. Ea se bazează pe rațiune, pe reflecție, optează pentru prudență. Ascunde un spirit meditativ, are cumpătate, moderație, eleganță în manifestare și deține un subtil simț critic. Are inclusiv o discretă pedagogie, generozitate, modestie și întreține libertatea intrinsecă. Înțelepciunea este suspicioasă și sensibilă, ezitantă și perfecționistă. Nu creează idoli și nu are companie bună în excese. Nu este înăscută, nu se transmite (*cunoștințele - da, înțelepciunea - nu*), este pentru suflet ceea ce este sănătatea pentru trup. Înțelepciunea este asemenea unui șir lung de mătânie, un *joc cu mărgelele de sticlă*, un șirag de rouă divină a inspirației. Nu este niciodată grăbită, dar întotdeauna este ușor sceptică, poate de aceea stă mai degrabă la sfat cu bătrânii și mult mai rar, sau deloc, cu cei tineri. N-o identificăm printr-o etichetă, nu se înfățișează cu ostentație, nu este *vizibilă* (decât ochiului minții), nu e sonoră, stridentă, nu ține seamă de condiția /ierarhia socială, de standardele materiale, nu se lasă stăpânită *de vreme*. Este o carte adâncă despre toată memoria lumii și despre taina ei. De aceea, se pare, toate definițiile înțelepciunii *nu sunt de-ajuns*, iar epuizarea ei este o utopie. Înțeleptul se înscrie pe un drum lung (negăsind niciodată capătul), un drum care *după un timp* oferă roade. Nu le (de)gustă cel care se retrage din competiția vieții, nici cel care se oprește, cel care șovăie sau cel care pierde. Este drumul conștiinței care nu încetează să reflecteze la valoarea faptelor sale. Calea/timpul până acolo înseamnă trudă, exercițiu, uneori suferință și durere. Din spusele lui Solomon știm ca *unde este multă înțelepciune este și multă amărăciune*. Psihologii spun că înțelepciunea este *o durere vindecată corect*. Când se întâlnește certitudinea și îndoiala, intersectarea lor generează o emulație contemplativă, o primă condiție a înțelepciunii. *Îndoiala este fiica nelegitimă a înțelepciunii*, spunea Hugo. Orice înțelepciune este o lume a curajului, a cunoașterii și a puterii, dar *Psalmii* spun că *teama de Dumnezeu e*

începutul înțelepciunii (3:10). Din antichitate învățații au considerat că aceasta este cea mai aleasă comoară a omului, că strălucirea ei dăinuie nestingherită în/de timp, că nu se stinge și *îi împodobește* numai pe cei demni. Se poate spune că a constituit una dintre marile obsesii ale antichității grecești, dar contribuții majore asupra subiectului au venit dinspre Orientul Mijlociu, unde o triplă valorizare a ideii îi accentua complexitatea specifică: *instrucția, educația și experiența de viață* se armonizau în definirea ei, interdependent. Multă vreme s-a crezut că este apanajul aristocrației, că aparține claselor conducătoare, oamenilor de curte, consilierilor regali, succesorilor la tron etc. Modernitatea a răsturnat însă această viziune. Aspiranții ei sunt cei mai inteligenți și mai prudenți dintre oameni (prin *capacitatea lor superioară de a înțelege și a judeca lucrurile...*), dar pentru niciunul nu devine tangibilă fără riscuri și fără eforturi. Greu accesibilă, înțelepciunea necesită exercițiu perpetuu. Se cuantifică subiectiv, dar o putem recunoaște ca un extras din jurnalul deciziilor noastre, din ascensiunea continuă în graficul existențial, din spiritualizarea liniei orizontale a ontologiei comune, din lumina vie a spiritului care lucrează neîntrerupt. Înțelepciunea mizează pe caracter și caracterul absoarbe mai ușor înțelepciunea. În plus, ea potențează celelalte virtuți ale omului, moralitatea, bunul-simț, principiile sănătoase etc, fără să facă uz de propria existență. E, poate, o emanație revelată a spiritului, teologii o numesc *dar dumnezeiesc. Îl alege pe om, dacă omul crede în ea, dacă o caută fidel, dacă se perfecționează neîncetat și mai ales dacă trece proba răbdării*. Să fii un bun administrator al experienței acumulate și un intuitiv al echilibrului, poate însemna înțelepciune. Omul înțelept este *firesc* în orice împrejurare, este dezinvolt și spontan. Detașat de lucruri, de oameni și chiar de sine, înțeleptul știe/ poate să facă față tuturor situațiilor, uneori serios, alteori grav sau cu umor, după cum cer împrejurările. Acționează doar când este sigur de ce face, vorbește când și cât trebuie, învață mereu și din orice (din experiența lui, dar și din a altuia), în rest, *despică firul în patru*. Joseph - Maria Bochenski (autorul unui captivant *Manual de înțelepciune pentru oamenii de rând*) afirma că *înțeleptul nu-și riscă viața inutil, nu se destăinuiește oricui și nu-și face dușmani fără motiv*. Se spune că înțelepciunea îl face pe om mai bun. Este o efigie rară, greu de dobândit și tot atât de greu de purtat, poate acesta este motivul pentru care înțelepciunea este în zilele noastre o zonă de aristocrație a minții („*când corbii zboară în cârduri, vulturul trăiește singur...*”). Tainicele cărți ale înțelepciunii, mulți (le) văd, puțini (le) cunosc. Paradoxul este că, așa cum spunea Seneca, *înțelepciunea nici nu se împrumută, nici nu se cumpără; și dacă ar fi de vânzare, n-ar găsi cumpărători...*

Magda Grigore

Înțelepciunea a fost un subiect constant al învățaților din toate timpurile, de-a lungul istoriei a stârnit pasiuni, atât în rândul filozofilor, cât și în cel al teologilor, al artiștilor, al liderilor de grup etc. Nimeni nu ajunge la ea din întâmplare (Seneca), nu se împrumută cu carul, ci se câștigă cu bobul (N. Iorga) și este mai bună decât aurul (Pilde, 16:16).

Leca Morariu la Pitești

Prima menționare datează din 25 martie 1944, când se afla în drum spre Rm. Vâlcea, viitorul său loc de trai. Era într-o sâmbătă și, după trei zile de călătorie istovitoare cu trenul ticsit de evacuați din Cernăuți invadat de sovietici, a ajuns pe la 3 după amiază la Pitești. De aici trenul se târăște, ca un melc, spre Slatina, în care coboară, frânt de oboseală, pe la 11 și jumătate noaptea, căci trenurile erau trenuri de război, cu programe și rute stabilite de autoritățile militare, nu erau trenuri civile care să meargă direct de la București la Sibiu, prin Pitești-Rm.Vâlcea.

restituiri

Alexandru (Leca) Morariu (1888-1963) este un cărturar bucovinean care s-a bucurat de multă notorietate în epocă, adică în prima jumătate a secolului trecut, fiind unul dintre cei mai apreciați intelectuali din Cernăuți interbelic. Scriitor și folclorist pasionat de trecutul românilor, cu cercetări speciale asupra culturii istro-românilor, a fost profesor universitar la catedra de literatură română a Universității din Cernăuți între 1922-1940, mai întâi la Facultatea de Litere și Filozofie, unde ajunge și decan pentru scurtă vreme (1936-1938), apoi la Facultatea de Teologie. Ca publicist, a fondat și condus revistele "Făt-Frumos" (1926-1944), Buletinul "Mihai Eminescu" (1930-1944) și "Fond și formă" (1938, 1944), a fost secretar de redacție la "Junimea literară" (1923-1927) și colaborator permanent la gazeta "Glasul Bucovinei". Animator cultural neobosit, îndeplinește funcțiile de președinte al Societății "Armonia" și director al Teatrului Național din Cernăuți (1933-1935). După război, în 1945, înființează în refugiul de la Rm. Vâlcea prima orchestră semisimfonică din oraș.

Azi Leca Morariu începe să fie redescoperit, mai ales în calitatea sa de memorialist, și restituit istoriei literare prin strădaniile cercetătorului ieșean Liviu Papuc, autor al unei monografii în 2004 și îngrijitor al mai multor ediții de scrieri inedite ale acestuia. În martie 1944 este nevoit să plece din Cernăuți și să se retragă la Rm.Vâlcea, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. Evacuat din fața recuceririi de către armatele sovietice a batrânului ținut bucovinean, aflat de secole în stăpânirea României, își ia soția și biblioteca impresionantă și fuge ca să scape de „scorpia roșie”. Cu ajutorul unui ofițer român, Diaconu din Piatra-Olt, reușește să-și imbarce parte din mobile și cărți într-un vagon CFR cu care călătorește câteva zile, străbătând toată Moldova și parte din Muntenia pentru a se opri în liniștitul oraș al pensionarilor Rm.Vâlcea. Punând între el și sovietici atâtea mii de kilometri, se credea la adăpost, de aceea nici nu va mai dori să se apropie măcar de granița de nord-est a României, deși era născut la Cernăuți și a copilărit în Pătrăuții Sucevei, unde tatăl său fusese mutat ca preot.

În însemnările aproape zilnice pe care le va face în „Jurnalul” pe care îl va ține pe tot timpul cât s-a aflat în orașul de la poalele Capelei, adică între 1944 și 1963, când se stinge din viață, Leca Morariu va consemna nu doar micile sau mai marile evenimente petrecute în orașelul de adopție, dar și notații fulgurante despre escapadele făcute la Pitești, târgul de peste Dealul Negru, la 60 de km drum cu mașina sau mai lung, cu trenul ori drezina, ocol prin Piatra-Olt sau Slatina. Cum în 2012 a apărut primul volum din „Jurnalul vâlcean (1944-1948)”, la Editura *TipoMoldova* din Iași (sub îngrijirea lui Liviu Papuc și a subsemnatului), voi spicui câteva însemnări ale lui Leca despre trecerile lui prin Pitești.

Prima menționare datează din 25 martie 1944, când se afla în drum spre Rm. Vâlcea, viitorul său loc de trai. Era într-o sâmbătă și, după trei zile de călătorie istovitoare cu trenul ticsit de evacuați din Cernăuți invadat de sovietici, a ajuns pe la 3 după amiază la Pitești. De aici trenul se târăște, ca un melc, spre Slatina, în care coboară, frânt de oboseală, pe la 11 și jumătate noaptea, căci trenurile erau trenuri de război, cu programe și rute stabilite de autoritățile militare, nu erau trenuri civile care să meargă direct de la București la Sibiu, prin Pitești-Rm.Vâlcea.

La Slatina adastă toată noaptea, căci avea legătură abia a doua zi după-amiază. „La 6^h dim. sus! – notează Leca Morariu în Jurnal. Fugă până-n târgul (Slatina) de 3 km depărtare. Zloată, noroi. Târg urât, primitiv. Mă bărbieresc. Mă învărt prin piață: urdă, brânză, covrigi. Și –

la gară. Începe super-mizeria: staționarea pe peron. Burniță cu zloată. Iarăși după covrigi în târg.” În fine, abia seara la 6 ajunge la destinație, la Rm.Vâlcea, orașul unde se va stabili până la sfârșitul vieții.

Mai apoi, Pitești apare de mai multe ori în însemnările cărturarului bucovinean, fiind un punct nodal în drumurile acestuia spre București și înapoi. Așa cum apar și alte gări și orașe de tranzit, ca Slatina și Piatra-Olt, unde se oprește pentru a schimba trenul.

Călătoriile cu trenul sunt încă și în 1945 sub semnul condițiilor grele de război. Iată o astfel de „aventură” petrecută de Leca Morariu în februarie, când se duce cu treburi la București, la cumnatul său, istoricul literar I. E. Torouțiu, căsătorit cu sora sa Elvira. Însemnările sunt interesante nu doar pentru tabloul dezolant al vagoanelor de călătorit, dar și pentru impresiile sale de bucovinean asupra limbajului și comportamentului oltenilor alături de care se înghesuie o noapte și o zi. Dimineața ajunge la Pitești, unde trebuie însă să aștepte o altă legătură spre București, un tren-cursă care pleacă abia după prânz. Obligat să aștepte vreo șapte ore, se duce să vadă puțin orașul, împreună cu tovarășul său de drum, învățătorul ucrainean Galan, cu care venise de la Rm.Vâlcea, fiind prieteni de familie. Nu remarcă prea multe, în afară de Biserica Sf. Ilie a Cojocarilor, construită la 1828, acum ruinată de bombardamentele din 6 mai 1944. Iată notațiile din „Jurnal”:

„Miercuri, 21/II. *Transpir. Mă trezesc înainte de ora 4. Mă scol la 5 – și la pâine. La frizer. Și, în căutarea unei mașini. Nu-i! Cursa e defectă! Deci cu bunul Traian Prodan pe la alte vehicule. Nu-mi rămâne decât trenul! Dar îmi trebuie să fug și după autorizația de călătorie. Pa, Upușor [nume de alint dat soției sale, Octavia Lupu-Morariu – n.n.]! Trap la gară. – Fugiți că vine un tren cu ruși! – În adevăr, gara evacuată... Și trenul cu rușii care pleacă pe front trece fulger prin gară. Pornesc la ora 10^h a.m. Dărdăiesc de frig în vagonul de vite, pentru că n-am mai apucat să iau și vesta, nici ciorapi dubli, nici mănuțe duble. Noroc, noroc de căciula pe care-o întorc pe dos – tot de teama aliaților. Ceas, inel, stilou – totul rămas acasă. Bancnotele în ciorapi. Dar gerul mă răzbate. Fug într-alt vagon (fără de cucoane), unde soldații și-au făcut un foc foarte lacrimogenos. Îmi trag repede a doua pereche de izmene și flaneluța. Și, cu gândul la Upușorul meu, atât de crunt deposedat de tot ce-a avut Octavia Lupu și de tot ce-ar fi putut avea ARTISTA Octavia Lupu, și văzând-o ca aieva cum luptă cu respirația... mă podidesc și celelalte lacrimi... Și bine că-i fum și nu se știe de ce... Abia, abia la ora 8^h noaptea în Piatra-Olt. Camarad de suferință, tot c-o jalbă la Instrucție, un învățător ucrainean. La miezul-noptii, tot o fugă la un tren de la triaj (eu, ucraineanul și-un*

soldat), vreo 2 km. Și tot „iepurășul” fuge cel mai tare! Tren cu vagoane platforme; doar în cuștele frânarilor să te aciuiezi! Dar: - Care-i acolo, mă? – Eu! – Da, aici? – Tot eu! – Ocupate toate! Și numai un singur vagon închis. Ni se deschide în sfârșit (după multă ciocănire-n ușă) numai fiindcă suntem „numai trei”. Blagoslovită fie lampșoara electrică cu care trec peste cadavrele horăiașilor soldați și cu care mă feresc de un cogemite „rahat” omenesc înghețat – alături de care, totuși, îmi aștern puțină hârtie și „dorm”... până trece scândura prin mine și mă zghihui frigul. Ba și mai grav, de sete, mi se uscă gâtița, neavând cum scoate flegma și mi se zugrumă respirația (ca bietului Upușor) de mă ridic în picioare...

Joi, 22/II. La 7½ dim. în Pitești. Ceai într-o biată cafenea, leacul nostru: rom la ceai și – closet! Vizităm orașul și cu un bucovinean: institutorul Galan. Vești sinistre despre FND [Frontul Național Democrat, organizație creată la 2 octombrie 1944 prin unirea forțelor Partidului Comunist și ale Partidului Social-Democrat – n.n.] etc. Urmele bombardierelor. Biserica Sf. Ilie aprig dărâmată. În fața ei o femeie se roagă în genunchi pe omăt. În gară alt lux: un sifon cu ucraineanul meu. Cu trenul –cursă, în care-mi pierd camaradul, de la ora 2 d.a. – 6 seara în Gara-de-Nord. Vagonul oblonit cu scânduri. Olteni care vorbesc foarte repede („că vorbesc așa de iute, ca și când dai cu biciul” – I. Codru-Drăgușanul), ci și-n idiomul lor, cu locuții din altă arie a limbii („fură cloca dă pă ouă”; „mai vrea până la gară”; „să-i mai coțcăresc și eu pă ei, că și ei m-au coțcărit dăstul”; „să nu ndrăznești, că te mănăcă gaia”). Și – fapt îmbucurător – sunt contra acum intenționatei reforme agrare: „Să iei din pământu altuia și p-urmă să te pună ălalții la zid!”.

La întoarcerea din Capitală, Leca Morariu vine cu Constantin N. Tomescu, bunul său prieten și colaborator, profesor de Istoria Bisericii Române la Facultatea de Teologie din Cernăuți, stabilit și el la Rm. Vâlcea odată cu evacuarea facultății aici, împreună cu care fusese într-o audiență la ministrul Ștefan Voitec pentru a rezolva problema suprimării din învățământ. Călătoresc împreună până la Pitești, unde se urcă în drezina maiorului Rădulescu de la Râmnic. De la Piatra-Olt până la Drăgășani îl au alături și pe campionul de lupte greco-romane Boldescu. Revin la Râmnic abia pe la 5 d.a.

La începutul verii lui 1945, Leca Morariu se duce din nou la București, pentru a rezolva problema pensionării sale și pentru a clarifica unele deconturi cu editurile „Cartea Românească” și „Casa școalelor”. A plecat pe 7 iunie, cu o „ocazie” (= mașină) până la Pitești, unde face un scurt popas pentru a-i revedea pe bunii săi prieteni Tiberiu Crudu și Augustin Z. N. Pop. Tiberiu Crudu (1882-1952), profesor și publicist, autor al unui roman și al mai multor monografii, membru al Societății Scriitorilor Români, prieten de familie cu Leca, se afla în refugiu la Pitești din septembrie 1944 și va rămâne până în august 1945, când se întoarce la Botoșani de unde era de fel. Augustin Z. N. Pop (1910-1988), viitorul istoric literar și eminescolog, se va lega sufletește de Pitești, unde va funcționa peste ani ca profesor și decan al Facultății de Filologie din cadrul Institutului Pedagogic din Pitești, între 1966-1971, al cărui rector va fi o vreme. A colaborat la publicațiile Buletinul Mihai Eminescu și Făt-Frumos scoase de Leca Morariu.

Iată un extras din „Jurnal”: „Joi, 7/VI. Pornim – și cu basarabeanul I. Varlaam, ceasornicar. Serpentinele Dealului-Mare, care însă nu se văd de capota mașinii (cu 5.000 lei locul!). Cald, sudori. La ora 4 d.a. în Pitești. Greu (din pricina bagajului) mai ajung la T. Crudu. Pahar de apă – zahărul nu-l pot ➔

→ lua. Cu Crudu la A.Z.N. Pop. Tuspatri (Crudenii și Pop + LM) în vastul, păduratecul parc Trivale cu schișorul alb, unde-aprind o lumină. Cina la gazda lui Pop: d-na Elisabeta și Ioan Simian, care ne (pe Tachi și pe mine) cunoaște din cutare concert: Călimănești sau Govora. Tot îi bine când te mai arăți la lume! Cina: așa și așa... La ora 11 noaptea Crudu și Pop mă conduc la tren. Bietul Pop îmi cară și geamandanașul! Îmi ocup locul și (ațipind) nu știu când am pornit la București, abia pe la ora 2 noaptea.”

Ioan Simian (1890-1955), de care amintește, era inginer constructor cu studii făcute la Viena, fiul lui Oprea Simian, primul patron al Fabricii de opinci și tăbăcărie din Rm.Vâlcea pe la 1890. Soția sa Elisabeta, se trăgea din familia unui ofițer pe nume Paulinescu. Deși a trăit multă vreme la Pitești, va fi înmormântat la Rm. Vâlcea.

Pe 19 iunie se întoarce acasă, cu trenul, clasa a III-a, până la Pitești. Îl are ca tovarăș de drum pe părintele Paul Mihail (fost Mihailovici), n.1905 în Cornova-Orhei. Fusese diacon și preot la Biserica „Soborul vechi” din Chișinău, director al Școlii de cântăreți bisericești și al Muzeului istoric-bisericesc din 1932 până în 1944, când se refugiază la Rm.Vâlcea, unde slujește ca preot la Biserica „Bunavestire” până în 1946, când pleacă la Iași. Și-a luat doctoratul în ziua de 19 februarie 1945, cu doar două săptămâni înainte ca Facultatea de Teologie a Universității „Cuza Vodă” din Iași (cum se numea Facultatea de Teologie de la Cernăuți refugiată la Rm.Vâlcea) să se mute la Suceava. Părintele Păvălucă, așa cum îl alinta Leca Morariu, este protagonistul unei întâmplări de tot hazul petrecută în septembrie 1945. Ajuns la Pitești și obligat să rămână peste noapte, căci nu avea tren decât a doua zi, „truditul, înfriguratul drumeț părinte P.M. își găsește sălaș de noapte numai dându-se vagabond pe mâna unui gardian!!! Adăpostit la inspectoratul de poliție, noaptea e trezit de zbârnăitul zornăit al telefoanelor (în care e vorba de-o d-șoară Isopescul, adusă la lagăr din Germania)... Dim. o și vede pe această d-ră pe patul telefonistului: îmbujorată de nesăratele glume în doi peri făcute pe socoteala ei de grosierii bărbați de la poliție și îmbujorată de colcăitoare indignare: „Da, eu sunt d-ra Isopescul, fiică a colonelului M. Isopescul, criminal de război...”

Nu lipsită de peripeții este și călătoria lui Leca Morariu cu Pavel Mihail de la Pitești la Rm.Vâlcea, pe 19 iunie 1945. Iat-o relatăta de cărturarul bucovinean:

„ Păr. Mihail a întârziat – și abia și-a găsit un locușor în alt cotlonăș. La Pitești – „Cel-de-Sus, care nu ne lasă” (zice păr. Păvălucă) – ne-a și ieșit în cale Camionul. Cercul intelectual din Camion: un căpitan, un tipic „de toate” (cam vestit în ținută, cu barbă și pilozitate asiroidă, buzele la fel de cărnoș-adevate, mult-vânzolit prin lume și pe mare, doctor în drept de la Paris, „dar nu sunt avocat”, vorbind și grecește, ceva englezește, citând din latină – tot un grec de la Brăila ceva) – și noi doi. În fundul mașinii un ditai porc, răstignit în frânghii, mare lucru să mai ajungă până la Turda, oricât, la opriri, îl stropesc cu apă. O ruscă uniformată (din Ural!), cu părul încrețit ondulat – ce ușor oprește și urcă! Pe când atâția alții rămân de căruță, cu toate semnele lor desperate... La început adevărată primblare – atâta de pitorească e poezia verdeții prin care trecem. Apoi, la urcușul serpentinelor, prea rânjește seceta, pământul gol și sărăcia acestui codru de... salcâm, plop, stejar, frasin, atât de puțin Codru față de Codrul apăsosului

binecuvântat pământ arborosean. Și pentru hurducătura asta grecoteiul-șef al camionului ne rupe, și mie și părintelui Păvălucă, alte 4.000 lei! Dar la ora 2½ acăsucă, cu o zi mai curând de cum telegrafiasem!...”

O altă însemnare, din 21 aprilie 1947, se referă la un drum spre București efectuat de Leca împreună cu soția sa Octavia, „beneficiind de o enormă reducere (400.000 ambii, în loc de 750.000 lei fiecare)”, cu cursa lui Valeriu Mateescu. „Pitorescul Dealului-Negru: excursie, nu călătorie! Din proaspăt a trecut și-o ploaie pe aici! În această dezolantă secetă! La Găiești (oraș aflat pe vechiul drum auto Pitești-București, ocolit de actuala autostradă – n.n.) popas și „masă” (din traistă. Nu ca ceilalți, din restaurant!)”.

La Pitești locuiau sau veneau cu treburi mulți vâlceni. Profesorul Traian Cantemir (1907-1998), prieten de familie cu Leca Morariu și asistentul acestuia la facultate, precum și soția sa Tatiana, singuri sau însoțiți de fiul lor Lorin, poposeau deseori, fie să facă rost de mălai (16.IV.1946), fie să-și petreacă sărbătorile la prieteni (28.04.1946)

În 28 aprilie 1948 notează că bunii săi prieteni de familie, Tică Ștefănescu, fost primar al Rîmnicului Vâlcei, și soția acestuia Jeni, au plecat la Pitești să petreacă sfintele sărbători ale Paștelui. De altfel, între cele două orașe existau strânse legături de rubedenii care se mișcau permanent când într-o parte, când în alta. La 14 noiembrie același an, într-o duminică, de data asta acasă la fostul primar, Leca Morariu și soția sa Octavia se întâlnesc cu Valer Hanciu, din familia marilor industriași vâlceni ale căror fabrici fuseseră naționalizate cu câteva luni mai înainte. Acesta era însoțit de domnișoara Mia I. Simian, fiica lui Ioan Simian, amintit deja, care era prieten bun cu Tiberiu Crudu, așa că discuțiile se învârt multă vreme în jurul acestuia și a soției sale Ileana, care suferea de șase ani de insomnii cronice.

Conform prof. Petre Popa, coordonator al lucrării „O istorie inedită a orașului Pitești”, primele grupuri de refugiați din Basarabia și Bucovina de Nord s-au stabilit la Pitești și în localitățile din împrejurimi după Dictatul din iunie 1940. Ei s-au întors temporar la casele lor după 22 iunie 1941, dar au revenit definitiv prin iulie 1944, după reocuparea de către URSS a locurilor natale, fiind înregistrați și supravegheați oficial de către un Comandament militar sovietic subordonat Armatei 26, instalat la Pitești la începutul lunii octombrie 1944. Așa a fost cazul poetului Nicolae Labiș, refugiat cu familia în comuna Văcarea, al lui Cezar Baltag (născut la 26 iulie 1939 la Mălinești-Hotin), fiul unui preot refugiat în apropiere de Pitești, unde viitorul poet va urma cursurile liceale, al învățătorului și folcloristului Alexandru Vasiliu-Tătăruși, născut în 1876 la Tătăruși-Fălțiceni și mort în 1945, în refugiul din comuna Drăghici-Argeș, al lui Tiberiu Crudu, amintit deja, dar și al altor persoane cu alte preocupări decât cele literar-artistice, precum prof. Antonina Brichiuș sau ing. Gh. Hărătau, fost șef al rețelei electrice alimentate de uzina Electrică din Chișinău, refugiat la Pitești cu toată familia și ajuns peste ani șeful Direcției tehnice de pe lângă Consiliul Județean Argeș.

Mărturiile lui Leca Morariu despre Piteștii de după al doilea război mondial, ca și despre unii dintre refugiații sau evacuații bucovineni sau basarabeni ajunși aici pot constitui puncte de plecare într-o cercetare mai amănunțită asupra acestui segment de istorie zbuciumată.

(sursă foto: <http://dragusanul.ro/>)

Vis american

ca un foc roșu curge uitarea printre pietrele lumii și fără să știi te ajunge un țipăt în somn năuc te trezești și apoi regreți eu nu m-am hotărât să vin și ce dor ți-e de patria mea în care mă așteptai ca un munte hăituit. Pe masă îmi germinează doi pumni de făină pe sub ușa îmi curg păduri cu rădăcini lăptoase în paharul cu apă înfloresc timid doi ghiocci cât de aproape e primăvara și tu încă mai locuiești la mine în creier ca un vis american

De la capătul lumii

mai toți oamenii îi spun mamei că pasărea se va întoarce în zori numai tu închizi fereastra tragi storurile și taci ai zice că aici e capătul lumii și-n aerul sălcu ca apa mării stai cu ochii zgâiți la un tablou fără să știi în care viață l-ai pictat

într-o bună zi am să mă duc cât văd cu ochii sunt vorbele mamei ce se opresc ca un prespapier peste sufletul tău te gândești la soarele de pe insulă la cadăna ce întinde covoare la uscat pe malul betonat și lumea e o furgonetă de argint ce strălucește ca o mireasă în fața altarului

în zori ridici storurile miroase a panadă în fața casei mama privește cerul

Nufărul japonez

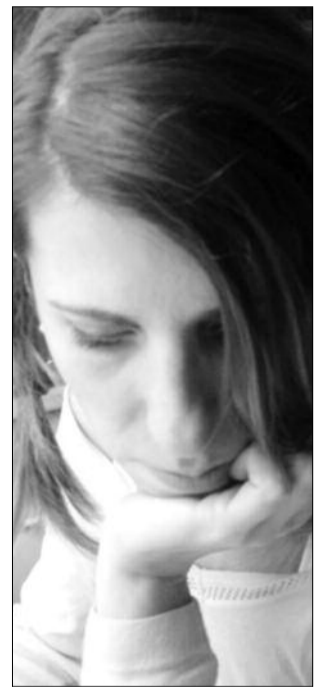
icoana la care te-nchini ține un copil în brațe o rogi mereu să culegeți împreună brândușe din patria ta în bucătăria de vară mama curăță pești miroase a târziu și departe cineva aruncă solzii pe râu și apa curge ca un leac peste rănile tale

nufărul japonez e o întâmplare atât de albă și-a șoptit într-o zi copilul zâmbind.

Uitare în alb

ești cel mai liniștit decor într-un oraș îndepărtat cu dușumele de salcâm neverosimil de albă e viața în care te zbați ca un fluture închis într-o cutie de chibrituri și-ai vrea să știi de ce nu mai auzi clopotele la templu și de ce dormim de-atâta vreme în coconul de argint cum stai așa în fața mea o apă întinsă îngHITE lumea din care tocmai am plecat să fie asta uitarea și-am răspuns apoi într-o doară

să fie asta uitarea

în bucătăria de vară mama curăță pești miroase a târziu și departe cineva aruncă solzii pe râu și apa curge

ca un leac peste rănile tale

nufărul japonez e o întâmplare atât de albă

și-a șoptit într-o zi copilul zâmbind.

restituiri

Iuvenalie Ionașcu

Să ne imaginăm situația în care se aflau discipolii, la moartea lui Socrate. Erau arătați cu degetul de către toți cetățenii, persecutați chiar de către propriile familii, care, cu cât erau mai puternice și mai înstărite, cu atât mai puțin erau de acord ca fiii lor să urmeze un maestru așa de controversat...

Ultima lecție a lui Socrate

“Dar iată că e timpul să plecăm: eu să mor, voi să trăiți. Care din noi merge spre mai bine e ascuns pentru toți, în afară de Dumnezeu”.

Prin aceste cuvinte, rostite în fața tribunalului care-l condamna la moarte, Socrate răspânda un ultim dubiu în inimile celor care-l ascultau. Iar judecătorii, în număr de 500, erau aleși dintre cetățenii cei mai de vază. Și hotărâseră, în majoritate, condamnarea lui la moarte. O sentință democratică încheia un proces, care a căpătat, datorită momentului în care s-a petrecut, datorită notorietății protagonistului, dar și datorită caracterului infamant al acuzelor, o enormă semnificație politică.

Suntem în Atena anilor 399 î.Hr.. Hegemonia acestei cetăți asupra lumii de limbă greacă și puterea politică dobândită în urma campaniilor persane sunt de-acum departe. Războaiele continui, conflictele intestine, transformarea culturală foarte rapidă din ultimele decenii au creat o atmosferă de incertitudine și au cerut, din partea guvernanzilor, măsuri severe de consolidare a cetății, menite să contribuie, chiar sub privirile atente ale spartanilor, la refacerea Atenei. Procesul lui Socrate a oferit tuturor un țap ispășitor, având cu toții speranța că astfel se vor salva, măcar de suprafață, bunele moravuri și convingerile religioase tradiționale. De altfel, Socrate este tras în fața judecății pentru “impietate”; două erau acuzele: aceea de a nu crede în zeii cetății și că-i corupe pe tineri cu doctrine absurde.

Dar la fel de absurdă a fost și linia de apărare la proces. Socrate respinge acuzațiile, dar, în același timp, le acceptă. Respinge condamnarea la moarte, nu pentru că nu vrea să moară, ci pentru că el consideră moartea o recompensă, iar nu o pedeapsă. Folosește aceleași cuvinte ale acuzatorilor săi, schimbându-le însă sensurile: prea subtil pentru unul care vrea să-și scape pielea. Scopul său, evident, era altul: să-i pună pe acuzatorii săi în fața propriei lor conștiințe și să ofere discipolilor săi o ultimă lecție.

Înțelegem scopul ascuns al lui Socrate doar atunci când el se adresează acuzatorilor săi: voi mă ucideți pentru a nu fi obligați să dați seama

pentru lipsa de rectitudine a vieții voastre, însă vă înșelați: “Nu doar eu, ci mulți vă vor cere socoteală (...) și cu cât vor fi mai tineri, cu atât vor fi mai înrâiți”. Cu discursul său cel din urmă, Socrate își asigură, de fapt, descendența pentru propriile idei.

Să ne imaginăm situația în care se aflau discipolii, la moartea lui Socrate. Erau arătați cu degetul de către toți cetățenii, persecutați chiar de către propriile familii, care, cu cât erau mai puternice și mai înstărite, cu atât mai puțin erau de acord ca fiii lor să urmeze un maestru așa de controversat, care, în loc să pună pe picioare o școală decentă și profitabilă, în care să asigure educația tinerilor de bună familie, își risipea incontestabilul talent discutând gratis cu oricine se întâmpla.

Așadar, discipolii aveau de ales. Ori se întorceau acasă, unde îi așteptau asumarea responsabilităților economice și politice la care îi chemau familiile lor, ori își schimbau destinul, urmând calea indicată de Socrate. Acestea erau, probabil, gândurile care se învălmășeau în mintea lui Platon, stând dinaintea lui Socrate, în clipele în care veninul își făcea efectul; sau în mintea lui Criton, care-i închidea maestrului ochii cu privirile oprite; sau a lui Simmia, a lui Cebete sau a lui Apolodor, ale căror vorbe se opreau în gât, o dată cu lacrimile.

Care a fost decizia pe care au luat-o, nu-i greu de imaginat, dat fiind că și în zilele noastre întâlnim acel straniu tip uman, care se tot învârtă primprejurul palatelor puterii, când prin lăuntru, când pe dinafară, punând în stânga și-n dreapta întrebări năstrușnice: filosoful.

Și când te gândești că prietenilor săi, Socrate nu le dădea nici o siguranță; mai mult, le distrugea și pe acelea – puține sau multe – pe care le aveau. Procedul era mereu același: un tânăr se prezenta în fața lui și își expunea, uneori cu neînfrântă convingere, propriile idei, dobândite în familie sau la vreunul dintre sofști, către care familiile lor îi îndrumau de regulă, pentru a deprinde cum să-și apere, în fața adunărilor, rațiunile propriului partid. Sofștii, cu siguranță, nu se lăsau rugați de multe ori și-i învățau pe roșii rațiunile roșiilor, negrilor rațiunile negrilor: învățătura se schimba în funcție de cine o comanda. Egală pentru toți, în fiecare zi, era doar plata care le revenea. Sofistul, va explica Socrate, e “un om care posedă o știință aparentă despre tot, însă e lipsit de adevăr”.

Acesta din urmă era, de fapt, ceea ce Socrate însuși căuta: adevărul. Și lua în serios orice tânăr care venea la el să-i povestească propria părere, pornind de la premiza că ceea ce i se spunea era adevărat. Începea apoi, împreună cu tânărul, să aprofundeze argumentul, să tragă consecințele logice ale afirmațiilor, astfel încât, împreună, ajungeau, în mod invariabil, la un punct mort, la o contradicție: devenea astfel evident, în primul rând pentru tânăr, că premiza de la care se pornise era falsă.

Se întâmpla frecvent ca, ajuns la acest punct, tânărul să se rușineze și să roșească, pentru că dăduse crezare unei idei false. Că tânărul se rușina, era un semn bun. Căci, pentru Socrate, confutația, adică demascarea falselor adevăruri sau certitudini, nu era doar un exercițiu intelectual, ci și o experiență morală. Producea purificarea sufletului, căci făcea distincție între bine și rău, între adevărat și fals, îl pune pe tânăr în posibilitatea nu doar de a cunoaște binele, ci și de a-l face.

Tânărului, lămurit că se încrezuse până atunci în false certitudini, îi venea apoi natural să-l întrebe pe Socrate despre adevăr. Dar un răspuns satisfăcător la această întrebare nu se primea. Ajungea astfel la convingerea că există o singură certitudine: știa că nu știe. Câte unul, disperat de lipsa certitudinilor, se întorcea la îndeletnicirile

de dinainte. Alții, dimpotrivă, acceptau riscul, înțelegând că primul pas în căutarea adevărului era acela de a face gol înlauntru, în sine însuși. Aceștia sunt filosofii generați de Socrate.

Misiunea pe care el și-o asumase nu era nicidecum aceea de a explica altora conținuturile adevărului, ci să-i învețe pe tineri cum să-l afle, cu ajutorul metodei dialecticii, al întrebării și al răspunsului. La originile gândirii europene, Socrate stabilește că adevărul nu e o chestiune pentru o persoană, ci poate fi dobândit doar împreună cu ceilalți. Din această metodă se va inspira mai târziu Platon, când va înființa Academia. Flacăra cunoașterii filosofice se aprinde în interiorul tânărului doar după o lungă perioadă de viață în comun și de dialog cu ceilalți. Originea gândirii europene e comunitară.

Atunci, cum e posibil că unii au văzut în Socrate pe întemeietorul raționalismului sau chiar al individualismului occidental? E adevărat că Socrate vorbește primul despre sufletul omului ca despre un loc al identității, al inteligenței, al personalității. Dar acest lucru n-are de-a face cu “individualismul”, în sensul cel mai banal al cuvântului. Nu asta îi atrăgea pe tineri.

Socrate afirma că este locuit de un “demon”. Acest *daimonion* nu are nimic de-a face cu “posesiunea”, așa cum o percepem astăzi, nici nu era vorba de vreu fel de “divinitate” păgână. Posesiunea divină era un fenomen cunoscut și difuz printre greci, mai ales în timpul ceremoniilor rituale dionisiace. Această posesiune distrugea individualitatea celui posedat: era divinul cel care vorbea prin intermediul lui.

Socrate, dimpotrivă, nu era strivit de demonul său, ci pare că chiar dialoga cu el. Era un fel de “voce divină”, explica Socrate, și care-l împingea către vorbire sau către tăcere, care-l avertiza dacă, dintr-un motiv oarecare, i se putea întâmpla să spună ceva fals. Era o prezență divină în interioritatea umană, care schimba radical raportul omului cu divinitatea. Socrate descoperă astfel și introduce în Occident realitatea interiorității, înțeleasă ca relație între suflet și o prezență divină.

Acesta este fundamentalul metodei socratice a dialogului, care, prin ucenicia săi, va ajunge la deplina expresie, aceea a dialecticii: Socrate putea să dialogheze cu ceilalți oameni pentru că dialoga cu vocea divină. Și se îngrijea să distrugă în tineri falsele convingeri, astfel încât, în golul interior, să poată auzi și ei aceeași voce.

Iată de ce Socrate a adoptat ca motto al întregii sale vieți înscrisul templului lui Apollo din Delfi: “Cunoaște-te pe tine însuși”. Căci, o dată cu descoperirea prezenței divinului, omul nu mai e un simplu gol interior, ci un gol care conține un plin. Pentru a cunoaște înțelepciunea divină, nu mai e nevoie de sacrificii și de întrebări oracolele – chiar dacă Socrate, din respect pentru religie, va continua s-o facă. Nu mai e nevoie ca omul să se adreseze unor instanțe din *afara* sa: se poate cunoaște privind înlăuntru său. Și întrucât nu e ușor acest exercițiu, îți vine în ajutor altcineva; doar împreună se poate aduce la lumină ceea ce interioritatea păstrează.

Socrate era într-adevăr vinovat? Îi corupea pe tineri; însă îi corupea către adevăr. Că ideea lui despre divinitate era diversă de cea a contemporanilor săi, poate fi adevărat; și totuși, Socrate era un om mult prea pios, pentru a putea fi acuzat de ateism. Acuzele erau întemeiate, dacă erau aplicate fraudulos. Socrate era nevinovat. Era condamnat la moarte el, care, închizând o epocă și deschizând o alta, reprezenta cel mai bine și mai fidel spiritul propriei civilizații, aducând astfel un beneficiu inestimabil întregii umanității. Au trecut de atunci mai bine de douăzeci și patru de secole, iar exemplul său a rămas la fel de proaspăt.

Florian Silișteanu

Din cana cu păsări cântec de iarbă și de mută surdă nuntă

și m-au prins m-au condamnat sfinții toți aproape toți să fiu roată printre roți cel mai viu de dintre morți să tai iarba ducând iarba lunii cea uscată iarba din oameni plecată

scoteam apă de băut pentru-n înger de demult

aveam anii toți la mine și pe nimeni leat cu mine

aveam singur de umblat doar pe Domnul de aflat mamei mele de spălat

și lui tata de-ngropat

toate amintirile și toate privirile m-au lătrat ca niște câini

au pus semne au lăsat mâinilor gândul săpat și au pus suspin în cană și am adormit târziu iar la drum iar ca o stea în singurătatea mea ...am băut fără să știu pasărea lui cel târziu.